

الہیات دے جواب وچ

گارڈن ایچ۔ کلارک

ایڈیٹروں نوٹ: ٹرینیٹی فاؤنڈیشن ڈاکٹر گارڈن کلارک دی 1984 دی کتاب الہیات دے جواب وچ فیشر شائع کر چکی اے۔ ایہہ جہاز دی لدائی دے نال دی فاؤنڈیشن دے ولوں 9.95 ڈالر وچ مل سکدی اے۔ اسیں باب نمبر چار توں علاوہ تثلیشی نظریاتی ایٹو "نویں آرتھوڈکسی" نوں وی ایہدے وچ الہیات دے جواب وچ شامل کر چکے آں۔ سانوں آس اے کہ کسی ایس کتاب نوں خریدو گے تے لہنوں پڑھو گے۔

فہرست

پیش لفظ

1۔ تن گروہ

2۔ بے دین

3۔ غیر دلچسپ

4۔ نویں آرتھوڈکسی

5۔ منطق

6۔ چوتھا گروہ

کلام دی دلیل

ایڈیکس

4۔ نویں آرتھوڈکسی

تیجا گروہ، نویں آرتھوڈکسی، ماہر الہیات تے پاسٹرز، بالخصوص امریکہ تے دو بے باہری نمکاں وچ کلیسیا نوں مغلوب کردے نہیں، کیوں جے اوہ ہم عصر مذہب ولوں گل کردے نہیں۔ کیوں جے اوہ کلیسیا وچ ہون دی بجائے باہر نہیں۔ بوہت سارے سچے مسیحی بے دین علم مزاج دی بجائے اوہناں نال رابطہ رکھن گے۔ استعاراتی طور تے، عیب دار بلکہ چالاک نال بھیس بدلن دا خواہ ایس بناوٹی بل دامر کز اے۔

نویں آرتھوڈکسی الہیات، یاں بلکہ نویں آرتھوڈکسی الہیات دی کمی، جنھوں 1950 وچ کیر گارڈن نے شروع کیتا تے 1900 توں تھوڑا پہلاں مارٹن کھیملر تے ویہویں صدی وچ مارٹن بربر ولوں ذہانت دے نال مددگار ثابت ہوئی۔ جنھوں کھلے طور تے اتھے قبول نہیں کیتا گیا جدوں تیکر کہ کارل ڈیٹھس دیاں تحریراں پہلی جنگ عظیم دے مکن تیکر مشہور نہیں ہو گئیاں۔

اک تاریخی سروے وچ لہنوں تاریخی ضابطے وچ اک موزوں مباحثے نوں مرتب کرنا سی۔ پراہدے اُتے کم کرن دا شاید درسی فائدہ ہوناسی۔ ہم عصر پڑھن والے عموماً ہم عصر لکھاریاں نوں پڑھدے میں چیزے خفیف طور تے پھٹ جان والے نظریات یاں اصل مواد توں بالاتر اضافی خلاصے نوں پڑھدے نہیں۔

اوہناں دے نظریے اکثر ترغیب دین والے تے گمراہ کرن والے نہیں۔ ایس لئی، ایہناں ہم عصر لکھاریاں دے نال شروع کرنا جائز ہو سکدا اے۔ تے

تجرباتی کم نال اوہناں دی پوشیدہ قیاس آرائیاں کھل کے سامنے آسکدیاں نہیں۔

تجربے داندھب (عقیدہ)

اک بنیادی سچائی نوں اوکھائی لکایا جاسکدا اے۔ نوں آرتھوڈکسی تجربے دا عقیدہ اے، نہ کہ سائنسی غیر مذہب ہون دا داغی تجربہ بلکہ اک مذہبی تجربہ اے۔ ایہہ شاید بالکل سچلی پچرتے ماڈرن ازم دی طراں ہوسکدا اے۔ پچرتلی پچر با اعتمادی کہ الہیات نوں منطقی طور تے تجربے نال حاصل کیتا جاسکدا اے۔ آج عقل والے تے منطوق والے ایہہ بے دین دے طور تے رد کردے نیں۔ رب نوں ادراک تے منطقی سوچ نال سمجھیا نہیں جاسکدا۔

تاریخی داغے نوں اک پاسے رکھدیاں ہونیاں۔ سانوں اپنے آپ نوں یاد دلاؤنا ایں کہ رومن ازم، ریفارمیشن الہیات دے نال فرق وچ، جیویں کہ دونوں لوچرتے کیلون وچ پایا گیا اے۔ ایہہ علم کائنات دی دلیل نوں نہیں ورتدے۔ نوں آرتھوڈکسی کسے وی سختی نال ایہہ بے دینوں رد کردی اے۔ جیدوں کہ فطری الہیات خدا دے بارے کجھ جانن دا اقرار کردی اے، ایہہ نیویں خلاف عقل اصرار کردے نیں کہ انسان خدا نوں بالکل نہیں جان سکدا۔ کیلون تے ہارتھ تو مادے دلائل نوں در کرنے متفق نیں۔ پراوہ متفرق طور تے منطوق تے خلاف رائے رکھدے نیں: کیلون دی تعریف کیتی گئی اے یاں ایہتھوں یک کہ ازام لکیا گیا اے، کہ ایہہ ہوت زیادہ مطلق اے، جیدوں کہ جدید لوک مطلق نوں اٹلیس داکم قیاس کردے نیں۔

بہر حال جیدوں کہ اے اشارہ کیتا گیا اے، اتھے نوں آرتھوڈکسی دی حالیہ اشکال تے ایہدی ابتدا تے پہلے اصولاں دی طرف وڈھن دے ول کجھ درسی فائدہ نیں۔ ایہتھوں تک کہ بنیادی اصولاں نوں ایہناں ہم عصر مصنفین وچ پانا مشکل نہیں اے، کیوں جے ہارتھ دی پیروی کردے ہو یا وہ اصلاح الہیات دی دوبارہ حد بندی کردے نیں۔ اوہ بمشرا نہ تعریف نوں رد کردے نیں۔ پراوہناں دی زبان کسے طرحاں ہارتھ دی نسبت زیادہ فریب دین والی ہوسکدی اے۔ مثال دے طور تے، ایونجلیکل فیتھ وچ ہلٹ تھیلک نے لکھیا اے، ”الہیات نوں کرنا مسیحی سچائی نوں پیش کرنا اے، یاں بہتر اے کہ ایہہ بھون ایہدی اصلیت وچ ترتیب دنا اے، تے ایہہ بھون از سر نو سمجھنا اے ایس طرحاں الہیات بذریعہ فطرت اے، تے ایہہ بھون وچ ایہدی درسی، تاریخی الجھاؤ نہیں اے۔ ایہہ بھون وقت سچائی یاں ماقبل دنیاوی الہیات دے نال کجھ تعلق نہیں اے۔“ ایہہ پیرا گراف الجھن پیدا کرن والا اے۔ جے اگر ایہہ ازام تراشی دے لئی تھوڑی جی وی مدد کردی اے کہ آرتھوڈکسی کسے بنیادی طور تے غیر منطقی اے، یاں ایہہ بھون نظر یے نوں بھوت ناقص طور تے بیان کیتا گیا اے۔ کیہ ایہہ اے مطلب اے کہ ماہر الہیات ایہتھوں تک کہ کیلون تے ہوج، بعض اوقات غلطیاں سرزد کردے نیں جے اگر انج اے تے کیہ تھیلک خود رائے دے طور تے دعویٰ کردا اے کہ اتھے بے وقت سچائی بالکل نہیں؟

میری طرحاں، اک مصنف نوں، الہیات نوں اک نیویں طریقے نال سمجھنا چاہیدا اے۔ ایہہ بالکل عیاں ایہہ اے کہ کسے شے نوں نیویں طریقے نال سمجھنا سچلی اے۔ کیوں جے انج ای کائنات عیاں اے۔ میرا پچرتلی الہیات نوں سمجھدا سی، تے نیں اوہناں توں متاثر ہونیا تے اوہناں کتاباں نوں جہناں نوں میں پڑھیا، جہناں وچ دو جیاں تھیتھناں شامل سی، پر علم و روش وچ نہیں ملدا، ایس طرحاں مینوں نیوے سرے توں شروع کرنا سی، ایہہ انج نہیں کہ الہیات دا بے وقت سچائی نال کوئی تعلق نہیں اے۔“ ہر آرتھوڈکسی ماہر الہیات دا مقصد بے وقت سچائیاں تک جانا سی، انج کرن نال اوہ غلطیاں کرے گا بہر حال جے اگر اوہ ایہہ سکھندا اے کہ خدا مسیح دی راستبازی دے وسیلے کجھ لوکاں نوں واجب ٹھہراند اے، تے اوہ بے وقت سچائی نوں پھڑ چکیا اے ایہتھوں تک کہ اوہ ایہہ تاریخی بیان کہ مسیح پہلی صدی دے پہلے حصے وچ مرا اک بے وقت سچائی اے۔ میرا ایہہ بھون سکھنا، درسی الجھاؤ اے، جیدوں تھیلک ایہہ بھون آکھدا اے، کہ ایہہ بھون دنیاوی قرائقی، یا مشکوک نہیں بنانداتے ایہہ سچائی اے جینوں اسی سکھدے آں۔

میں قائل واں کہ تھیلک دا مطلب، درسی سطح وچ خالی ہونا نہیں اے، اوہدے ذہن وچ ایہہ بالکل فرق نظر یہی جیہہ کہ الہیات یاں کم از کم مسیحی الہیات اے

۔ اوہ لکھدا اے، ”بالغ آدمی دی ذہنی دیانتداری دا حصہ ایہہ اے کہ ایمان دے رقبے وچ اوہ سچائی دے دعویٰ نوں قبول ن نہیں کرے گا جیہاں تصادم سائنسی علم دے نال اے۔ (1,66)۔

اک فوری جواب ایہہ اے کہ نام نہاد سائنسی علم ناقابل تمسخر ایجاد دے لئی مستحکم نہیں ہوندا۔ اصل وچ فشکس وچ کجھ وی چیز امینوں میری طالب علمی وچ جکھیا گیا اے اوہ ہون فزکس کلاساں وچ محفوظ نہیں اے۔ سائنس عارضی اے: ایہہ لگانا تہدیل ہوندی رہندی اے۔ چیز امین جکھیا اوہ غالباً صدی دے آخر وچ برطرف ہو جاوے گا۔ روشنی دے نظریات سائنسی تہدیلی دے جانیاں پہچانیاں مثالاں نیں۔ حرارتی نظریہ ہون بھلایا جا چکيا اے۔ نیوٹن دی خلا تے اوہ وقت ایہدے کشش ثقل دے نال نا پیدا ہو چکے نیں۔ رفتار جیہاں کہ خاکستری مادہ نہیں اے جہنوں اوہنوں استعمال کیتا۔ جیہاں کہ آئن سٹائن وچ تہدیل ہو چکيا اے ایس طرحاں بعد وچ آن والہ ذہن آئن سٹائن دی جگہ لے لے گا جہنوں اوہ خود چنگی طرحاں جان داسی۔ ایس لئی، تھیلک کاہر الہیاتی سچائی دی آزمائش کرن دی تجویز اج دی فزکس وچ بے وقوفانہ اے۔ ایہہ بے وقوفانہ ہون توں بدتر اے، ایہہ نظریہ کہ سائنس پیشگی فیصلہ کرسکدی اے چیز خدا غیر مسیجی دے لئی عیاں کرسکدا اے تے نہیں کرسکدا مزید براں ایس دے ایہہ مسیجی چیز دے کہ بے ایمان نیں کیوں جے موجودہ فزکس دے قوانین دے نکل جان دی بجائے خدا تے ایمان رکھدے نیں چیز اکے تکبر اے۔

خلاف عقل عقیدہ (مذہب)

اک ہور ہم عصر، اوہنے حال ای وچ جیہاں کہ 1954 وچ اپنی پی ایچ ڈی نوں حاصل کیتا لینڈن گلکلی اے جیہدے کہ زمین تے آسمان دے بنان والے دے لئی موجودہ نیو آرتھوڈکس دے نظریات دیاں مثالاں توں آراستہ نیں۔ اوہ ایس فرمائی تخلیق دانداق اُڑندا اے قیاس کردہ اک بچے سے منہ وچوں اک سنڈ ذہن سوال نوں رکھدے ہووے کہ، ”کیس دن کرو کوڈ اہل خلق کیتے گئے سی؟“ من لین دے طور تے اوہ اپنے نظر دے نوں بیان کردا اے جیہو اوہ آکھدا اے کہ، ”اے تخلیق بوہت سارے مسیجاں دے لئی اے۔ ایہدے نال نال لادین دے لئی، اوہناں وچوں ابتدائی دیوتاوں دے نظر دے لئی۔۔۔۔۔ جیہدے کہ جدید انسان دے لئی کوئی قدریاں درستی نوں نہیں رکھدے سی۔“ ایہہ قیاس کرنا مشکل اے کہ گلکلی اوہناں ”بوہت سارے لوکاں“ وچوں اک نہیں اے (جیہدے) جیہہ بیان کردے نیں۔۔۔۔۔ کہ اگر اتھے کوئی شے اے جیہوں جدید انسان۔۔۔۔۔ جھگڑدے دے بغیر کر چکيا سی، ایہہ پیدا نش دے پہلے باب دی تخلیق کہانیاں سی جیہو یاں کہ فرضی سی تے کجھ نہیں سی۔ ایہہ یقیناً اوہ اپنا نظریہ سی، جیہوں اوہ جاری رکھدا اے، ”کہ ساڈی ڈیادی ابتدائی تاریخ دے بارے ایس خاص سلیبل وچ، رائے یقیناً درست سی۔“ اوہ اپنے آپ نوں ایس جانچ دے اصول تے لاکو نہیں کردا کہ فلسفہ دا پہلا اصول ساڈے توں اک نفرادی شخصیت ہون دے طور تے خدا نال گل کرن نال دستبردار ہون دا تقاضا کردا اے۔ ”پر کسے وی قیمت تے، ”سانوں تخلیق دے ایس نظر دے نوں دوبارہ بیان کرن دی کوشش کرنی ہووے گی ایس طرحاں ایہہ اک بے جوڑ اصول نہیں اے۔۔۔۔۔ بلکہ اک نشان اے جیہو انسانانی زندگی دے امکانات دی طرف اشارہ کردا اے۔“ ایہہ انج دکھائی دیندا اے کہ اوہ وجودیت تے بھیداں نوں قبول کردا اے۔۔۔۔۔ (کہ) ساڈے مضمون نوں قبضے وچ کرن دے باز پرس کردے ہووے کیوں جے اوہ سانوں پھڑ لیندے نیں۔ ایہہ سوالات۔۔۔۔۔ خاص طور تے مذہبی نیں۔۔۔۔۔ اتے ایہہ جواب شوے تے دلیل دی اصلاحات بجائے تصدیق تے بھروسہ دے نال دتا گیا سی۔

گیلکلی اپنے نظریات دے لئی کوئی جیہہ نہیں دے گا، اوہ سادہ طور تے اوہناں دی تصدیق کردا اے۔ مینوں شک اے کہ اوہ اوہناں دی تصدیق کرسکدا اے، کیوں جے تصدیق مبہم علامت دی بجائے، صاف وصریح زبان دا تقاضا کردی اے اوہدی زبان مبہم اے، کیوں جے اوہ ایہدی تصدیق کردا اے، ”کہ ایہناں سوالات دے جوابات موزونیت دے نال ذہن نوں مطمئن کرنے چاہیدے نیں۔ پر

۔ اس کی زبان مبہم ہے کیونکہ وہ اس کی تصدیق کرتا ہے کہ، ”ان سوالات کے لیے ہمارے جوابات موزونیت کے ساتھ ذہن کو مطمئن کرنے چاہیں

اوہ ایہناں بدلہ تے تجربات دا مقابلہ کر دالے جیرے کثوت تے دلیل توں زیادہ عمیق نہیں۔ انج دی زبان دے نال مسئلہ اے وے کہ، پہلے ایہدے توں کجھ اندازہ نہیں ہوندا کہ گہرائی یاں دلیل دی ہندی دی نسبت تجربات دی گہرائی کینی اے۔ فیر دو جے زبان الجھاؤ والئی اے کیوں جے اتھے دلیل دے بغیر کوئی درستی نہیں ہوسکدی کیوں جے درستی دا تعلق تمہید نوں پیش کرن تے نتیجے نوں ترتیب دین نال ہوندا اے، بلاشبہ ایہ اعتراضات وجودیت دے لئی بوہت منطقی نہیں۔

مزید کوئی گلگی دی کتاب دا مطالعہ کر دالے، مزید کوئی ایہدا غیر منطقی ہونا اے: ”مہر حال، ماہر لہیات، مکمل ربط تے حتمی فہم دے لئی ایہدا اتفاقا کر دے ہووے ہوشیار رہن دے لئی موزوں اے۔۔۔۔۔ بے ربط تے خلاف قیاس، شعوری چکر۔۔۔ ساڈے تجربات دا کردار راستہ سوچ تے اثر انداز نہیں ہوندے، بلکہ تخلیقیت دی اصل فطرت تے وی۔“ مندرجہ بالا ایہہ آکھیا گیا سی کہ گلگی نے غالباً کے طرحاں خدا تے ایمان رکھیا، تے ایہہ کہ اوہنے اپنے آپ نال گل نہیں کیتی، پر ہون ایہہ واضح ہوندا اے کہ جے اگر خدا زحیٰ مخلوق اے تے اوہ اک غیر منطقی شخص اے۔ اوہنے ایس طرحاں دنیا نوں ”پیدا“ کیتا۔ تخلیقیت دی اصل فرت بے ترتیب اے تے جیداں ایہہ قیاس کرنا مشکل اے عاقل خداوند نوں کے شے نوں لازمی طور تے خلاف عقل پیدا کرنا چاہیدا سی تے کوئی اک حیران ہوندا اے کہ کس قسم دے خدا تے گلگی ایمان رکھدا اے۔ گلگی اصرار کر دالے، ”مذہبی شخص دے لئی فلسفہ مکمل ربط تے اندھے پن نوں ظاہر کرن دے لئی ذہانت دی لوز ہوندا اے۔۔۔۔۔ زندگی دی اصل غم مطابقت تیتے تردید دے لئی۔“ (37)۔۔۔ گلگی۔۔۔ اپنے ایس موضوع دے نال جاری رکھدا تے آکھدا اے، ”کہ ایہہ ایس لئی مناسب تے قول محالہ اے، اک لغوی زبان دے وسیلہ نہیں، جیدے نال اسی خدا دے نال اپنے پیدا کرن والے خداوند دے طور تے گل کر سکدے نیں“ (349)۔ پر جے اگر پیدا کرن والہ تے خداوند خدا مثالی تے خلاف قیاس اصطلاحات نیں، جیڑی کہ لغوی معنی دے بغیر نیں، تے فیر اوہ بے وقوفانہ نصاب توں ودھ کے کجھ نہیں بن سکدے۔ انج دی خبط دی ابتدا برنر، براتھ، تے کیرک گارڈ توں ہندی اے۔۔۔

دُگنی سچائی۔

۔۔۔ جیمس ایچ۔ کون تین والیمز نوں شائع کر چکا اے، آخری خدا دا ظلم اے۔ ایہہ موضوع اشارہ کر دالے کہاتے ایہدے موضوعات ایہنوں یقینی بناندے نیں کہ سیاہ الہیات“ اتے دوجی الہیات اک جیاں نہیں۔ ایہدی مشابہت قرون وسطیٰ دی دُگنی سچائی دے نظر دے نال اے۔ فلسفے وچ سچ تے الہیات وچ ایہدے برخلاف جھوت کیہ اے، کون ای ”سیاہ الہیات“ دُگنی سچائی نال مشابہت رکھدی اے، اگر، بلاشبہ ایہنوں قبول کرنا سی کہ اتھے الہیات وچ کوئی سچائی موجود اے۔ کون بائبل وچ زیادہ دلچسپی نہیں رکھدا اے، بلکہ اپنے سماج دی خاص شرع وچ۔ جیڑی ہون وی اقلیتاں دے خلاف ارتکاب کردی اے پر ایہہ ہون وی کون دے دعویٰ نوں مطمئن نہیں کر داکہ ”کوئی ماہر الہیات اپنے کم دے مرکز تے سوال کرن وچ ناکام ہو تھیرا کہ انجیل دے جوہر نوں نظر انداز کر چکیا اے۔“ خالص مسیحاں دے لئی انجیل دا مرکز یاں جوہر کفارہ اے، بنیاد تھیٹ تے اے۔ تے شرعی ذریعہ صرف بائبل اے۔۔۔۔۔ نیو آرتھوڈکسی بنیادی طور تے (ایہہ کہ مذہبی طور تے) خلاف عقل اے۔ مزید برآں بوہت سارے خادم جہناں نے انجیلی بشارت نوں غائب کر دتا اے جیڑی کہ اتفاقاً تے متصاد طور تے خلاف منطقی اے ایہہ انج نہیں آکھدا کہ ایہہ لوک اپنے سوال جواب وچ غلطیاں کردے نیں۔ اسی سارے غلطیاں کردے آں جیداں ٹھیلک نے بوہت متاظر طور تے نشانہ ہی کیتی۔ بلکہ نظر یہ ایہہ وے کہ، ایہہ لوک کٹ توں کٹ اپنے دائل شرعی منطقی توں انکار کردے نیں۔ اوہ مثبت تے مزجیہ طور تے گمراہی توں بچاندے نیں۔

برنر، جو براتھ دی نسبت بوہت دلچسپ تے قابل مطالعہ انداز وچ لکھدا اے، اوہ فریدنا تے مارٹن برنر نال قبول کر دالے، جہنوں ساڈے تے ہم خواہ گل بات کر چکے نیں۔

اگرچہ اوہ برزتوں پہلاں سی۔ ڈگنی چھائی دے نظرے تے، ایہہ قرون وسطیٰ دا نظریہ نہیں اے کہ جیڑا فلسفہ وچ سچ اے اوہ الہیات وچ جھوٹ ہوے، پراہتھے
 عموماً ایہہ چھائی تے اوہ چھائی اے، یاں وارہٹ، مقابلہ، شخصی شناسائی کسے عام عقلی درجہ بندیاں دے لئی قابل اثر نہیں اے۔ بلاشبہ، ایہہ شخصی معلومات
 نہیں اے۔ ہون ایہہ کسے طرحاں اک مضمون دی قسم لگدی اے، اگرچہ برزناہنوں رکھدا اے اکثر ایہہ جہہ دے نال تصادم وی پیدا کردی اے۔ غیر واجبی
 نظرے وچ سانوں ایہہ معلومات دیندی اے کہ سانوں ایہنوں قبول نہیں کرنا چاہیدا یاں ایس موزوں منطقی شکل نوں۔ مثال دے طور تے، اگرچہ برزناہنی
 تردید کردے ہوئے پچھرتے الزام لگاندا اے، تے ایس لئی رد کیتا جانا چاہیدا اے، اوہ رومیاں نال منطقی طور تے مقدر نوں کٹ کرن لئی بشارتی ماہر الہیات
 دی سرزنش وی کردا اے، اوہ آکھدا اے کہ، انتخاب خلاف منطق اے منطقی طور تے، انتخاب، خدا دا، مفہوم پیش کردا اے جیڑا کہ محبت نہیں اے کوئی اک
 دوہاں منطق تے پیار کرن والے خدا نوں نہیں رکھ سکدا، کیلون منطقی اے تے ایس لئی اسی کیلون ازم نوں ترک کرنا اے۔ کیلون نے غلطی نال سوچیا کہ
 الہیات دا تعلق ”ایشنگلی ورنھو رہٹ“ ناک اے، کیلون منطقی سی۔ پولس غیر منطقی سی۔ ایس لئی ایہہ ایہدی پیروی کردا اے سانوں پولس دی مانند غیر منطقی
 ہونا چاہیدا اے۔

الہی انسانی مقابلے وچ برز سکھندا اے کہ انتہائی کلیسیا وچ مضمر مشرک یونانی دے اثر دا نتیجہ مکاشفہ وچ اے جنوں چھائییاں دے نال رابطے وچ ویکھیا گیا
 اے۔ موضوعاتی تعلق جیڑا اقوال نوں مرتب کردا اے، اوہنوں مذہب وچوں کد دیتا گیا اے۔ الہیات سوچ وچ موضوعات تے اعتراضات ہوندے نہیں
 ، پراساڈا تعلق ”الہیات دے نال نہیں بلکہ خدا دے نال اے۔“ خدا کسے شے دے ل؛ئی میرے نال رابطہ نہیں رکھدا (ایہہ کہ چھائی) بلکہ اپنے آپ نال رکھدا
 اے۔ ”ایتھوں تک کہ بوہت واضح طور تے ”سارے اکھر صرف آلاقی قدر رکھدے سی۔ ناہی بولے گے اکھر ناہی تصوراتی موضوعات کلام وچ نہیں، بلکہ
 صرف ایہہ نظریہ۔“ تے آخر کار، ”خداوند انسان نال جھوٹی تعلیم دے وسیلے اپنے کلام دے نال گل کر سکدا اے۔۔۔۔۔“
 مندرجہ ذیل تجزیے دی تیاری دے لئی سانوں ہارتھ دے کماں وچوں صرف دو نقاط نوں لینا اے۔ پہلا کلام وچ ایہہ مقام اے۔۔۔۔۔ ”اسی بائبل نوں کٹ
 عزت دیندے آں تے ایہنوں خوش آمد نہیں آکھدے جیڑوں اسی براہ راست ایہدی شناخت نہیں کردے۔۔۔۔۔ مکاشفہ دے نال“ انبیاء تے رسول جیڑاں
 کہ اپنی خدمت وچ۔۔۔۔۔ درحقیقت اپنے بولے تے لکھے کلام وچ غلطی دے قصو واری۔“

موجودہ مقصد دے لئی دو جانا نقطہ گمراہ کن دلیل دے ذریعے الہیات قائم کرن دا طریقہ اے۔ فیصلہ کن معاملہ کہ، اگرچہ اوہنے اک پیچیدہ
 فقرے نوں بیان کیتا اے، جیڑا کہ بوہت واضح اے، بلاشبہ، ہر اتھ اپنے طریقہ کار دے دیگر انداز دیندا اے، اوہ قول محل نوں گلے لگاندا اے، خداوند دی
 طرف مکمل طور تے غیر ہون دے طور تے حوالہ پیش کردا اے، تے خدا دے انسان ہون دی شبیہ ہون توں انکاری اے جیڑاں کہ 1 کرنتھیوں 9:11
 آکھدی اے۔

سائنس، یا وسچافٹ دامعیاریاں کرن وچ، جیڑے وچوں الہیات نوں الگ ہونا اے ایہہ تے توں پہلا دعویٰ خود انکاری توں رہائی پانا اے، منطق
 سائنس تے لاکھ ہوندا اے، پراہہ الہیات تے نہیں، اوہ آکھدا اے، کہ تردید نال آزادی پان دا دعویٰ الہیات توں قابل قبول اے جیڑا صرف محدود تشریح
 نال اے، جیڑی سائنسی نظریات توں بمشکل قابل قبول اے، کہ الہیات ”تردید دے اصول وچ نا قابل علیحدگی دا دعویٰ نہیں کرے گی جیڑی کہ بہتری دی
 پابند اے۔ پراہہ قول جہناں وچ ایہہ منائے جان دا دعویٰ کردا اے، اوہناں دے ایہہ قول خدا دے اعمال دے متعلق نہیں، تے ایس طرحاں تردید دانہ
 ہونا جیڑا دنیا توں تردید نوں مناندا اے۔“

جیدوں کہ گراں فقرات جرمین الہیات دے لئی بہترین مثالیں، اوہناں نوں یقیناً کھول کے رکھنا اے۔ ”براتھ آکھدا اے کہ ہر دیدتوں رہائی سائنس
 وچ عریاں بوہت گھٹ تقاضا کردا اے۔ سائنس دگر ضروریات دی وی حامل اے۔ پر الہیات بمشکل یک رنگ ہون دی ضرورت نوں قبول کردی اے
 - تر دید دے قانون تے ایہدیاں پابندیاں سائنسداناں دے لئی واضح طور تے قابلہر داشت اے۔ براتھ چیز منطق نوں دے گا ایہہ کہ الہیات ایہدا دعویٰ
 نہیں کرے گی کہ تر دیدنا قابل منتقل اے۔ اتھے گھٹ توں گھٹ بوہت گھٹ امکان اے کہ تر دیدتوں شاید بچیا جاسکے۔ پر الہیات اعتراف وچ بہتری دی
 پابندی اے، ایس پنچن دے امکان دا دعویٰ کردی اے، ایہہ دعویٰ ”دنیا توں تر دید“ تر دید نوں بین مناندا (لہذا کوئی اک ایہناں دے منائے جان یاں
 ایہناں دے استحکام نوں سمجھ سکدا اے؟) اوہناں داصر ف ایہہ دعویٰ اے کہ خدا کے شے دے کرن دے دباؤ تھلے نہیں اے، اوہ ساریاں پابندیاں توں
 آزاد اے (جیدے وچ منطقی پابندیاں شامل نہیں)۔

ایہہ فقرات، چیز دے کہ مینوں امید اے کہ میں درست طور تے بیان کر چکیا آں،، ایہتوں تک کہ جے اگر تو سین سہارا نہیں دے سکدا، ایہہ براتھ دے لئی
 عام ہون دی بجائے وسیع طور تے مراعاتی اے۔ اپیاں ابتدائی تحریراں وچ، مثال دے طور تے، معیادی زوچن ڈن زین وچ جیتھے موضوع نوں عام
 حالت وچ اوہدے نظریات نوں دتا گیا اے ایہہ ”الہیات دا بحر ان سی، جنوں براتھ نے قول محالہ وچ عیاں کیتا۔ الہیات نوں تر دید دے نال اُڑا دتا گیا
 لہدے بعد اوہ قبول کردا اے کہ اوہ نہ قول محالہ دے اصول تے مبالغہ آرائی کیتی، پراک ای وقت تے اصرار کیتا کہ ایہہ اوہناں دے استعمال لئی حدتوں
 زیادہ سی قول محالہ وی الہیات دے لئی اک ضروری حصی اے۔

ایس نظر یے وچ الجھاؤ، دواں منطقی الجھاؤ تے تاریخی نتائج وچ،، نا قابلہ بیباں طور طور تے وسیع نہیں، قابل دید کلیسیا مصنوعی دین دارانہ رازنیت دے
 وسیلہ بکثرت طور تے ویا بن چکی اے، چیز دے اوہناں دیاں شیوں نال کھیلدے نہیں محتاط سوچ تے خودار رائے الہیات اوہناں نوں پسپا کر چکی اے، مثال
 دے طور تے، اے۔ ڈبلیو۔ ٹوزر جیرا کہ مسیحی تے مشنری الائنس نال اتے، جنوں بوہت سارے بیرونی عقائد سر صراحت دے نہیں۔ اوہ سامعین نوں مجبور
 کردے نہیں کہ اوہ کلام دے اصل اکھراں ول توجہ دین، تے لہدے بجائے، اوہ روحانی حقیقت اوہناں نوں ریر کردے نہیں، غالب طور تے ٹور رہا تھ
 توں متاثر نہیں ہو یا سی، بلکہ براتھ بوہت ساریاں توں متاثر ہو یا سی، چیز دے شخصی طور تے منطقی سوچ دی طرف راغب نہیں ہوے سی۔۔۔۔

براتھ دا مقام

اوہ آکھدا اے کہ خدا دے بارے مسیحی زبان دے مناسب موضوع نوں، انسانی طور تے جاننا چاہیدا اے۔ ایہہ مسیح دے لئی تصدیق اے کہ نہ تے ظاہری تے نہ ای
 مشکلات توں آزاد اے۔ تکبر پسند ایہدے پیکار کر دین جیدے وچ ایہدی پیکار انسانی تصرف دے عمل دے نال کیتی جاندی اے۔ ایہہ عمل تصرف دی
 درنگی دی ضمانت نہیں دیندا۔ خودرائے رکھن والے ایسے لئی ایس عمل نوں حاصل نہیں کردے۔ جیویں الہی عمل لئی رابطہ رکھنا ایں۔ خودرائے وچ نتیجے نا قابل
 تبدیل طور تے انسانی کوششاں دے نتیجے نہیں۔ براتھ ہن وی گل کر رہیا اے۔ کہ ”تھے سانوں پرانے پروٹیسٹنٹ روایت دے خلاف اعتراض وچ داخل
 ہونا ایں۔ خودرائے پسند دا گم پہلے توں پیش کیتی ہوئی ”مکلفہ دی سچائی“ دا خاکہ اُتارنا، دہرانا یاں جاری رکھنا نہیں ایں۔ ”فیر اوہ اضافہ کردا اے“ تکبر پسند
 بائبل دی تعلیم دا خلاصہ کردیاں ہوئیاں، دہرانا یاں ہوئیاں تے ملاؤندے ہوئیاں کدی سوال نہیں کر سکدے۔ فقریاں دا ایہہ گروہ گھٹ یاں پوری طراں
 حوالہ دتا گیا اے۔ چیز اکجھ نظریاں نوں اکٹھا کردا اے، چیز اک سچ، واضح تے خفیف اے۔ چیز اکہ دو جیاں دے نال ای، چیز اکہ اپنے معنی وچ ظاہر نہیں
 اے۔ تے یقینی طور تے سچے نہیں۔ ایہناں ادنیٰ سچیاں وچوں اک انسان، انسانی مخلوق ہندیاں ہوئیاں، اوہنوں انسان نوں انسانی طور تے جاننا ایں۔ کیہ
 براتھ دیاں اکھاں دوچار کرن دا امکان ایہہ وے کہ اسیں رب دے فرمان نوں جان سکدے آں؟ اک دو جا جملہ واضح سچائی نہیں اے۔ کیوں کہ ایہدا
 مطلب صاف نہیں اے۔ چیز وی مسیح دے لئی ساڈی زبان دی تر دید کردی اے۔ کیہ ایس موافقت دی مثال ایہہ ہووے گی کہ ”مسیح یروشلیم وچ چھیا؟ جے

براتھ جسمانی قیامت تے یقین نہیں رکھدا، میں ایہوں لوقا 13:24 اور یوحنا 7:20 دے نال خیال کردا ہاں۔ جیڑی کہ مسیح دے نال موافقت نہیں اے۔ اک ہو فقرہ جنھوں نتیجے دے طور تے ورتیا گیا اے۔ پریقینی طور تے مناسب مفہوم نہیں اے۔ جیدی پیش روی کیتی گئی اے، لفظ بہ لفظ اے، "مخلوق جیدے نال رب دا ظاہر کیتا ہونیا عمل خود رائے نال آؤندا اے ایسے لئی اوہ علم نہیں جنھوں تیزی نال حاصل کیتا جاندا اے۔ جنھوں الہی نعمت دے نال رابطے وچ رہنا ایں، بلکہ اک دو جے لئی قدرے گھٹ بصیرت نال محنت طلب پیش قدمی ایں۔ ارادہ کردیاں ہونیاں لیکن بغیر کسے ذریعہ دے پیش قدمی دی ضمانت دیندیاں ہونیاں!"

ایس فقرے دا آخریہہ صلاح دیندا ہونیا دکھالی دیندا اے۔۔۔ کہ خود رائے وچ کجھ وی سچ نہیں اے۔ کسے نوں سانوں دن دی لوڑ نہیں کہ محنت طلب عمل پیشگی ضمانت دین وچ ناکام ہو سکدا اے۔ بلکہ ارادنا صلاح ایہہ وے کہ خود رائے کدی وی سچائی اُتے ضرب نہیں لگاؤندی۔ تے ایہہ خیال بوہت چنگی طراں براتھ دے عام مقام وچ فٹ بند اے۔ پر جے اسیں دورانہ نشانہ طور تے پرہیز کردے آں اوہدے تے جیدی صلاح دتی گئی اے تے لکھے گئے اصل فقرے نوں قیاس کردے آں، تے گھٹ قصور نکلے گا۔ ایہہ عالمگیر سچائی دے طور تے بیان کردا اے جیڑی صرف کجھ نمونیاں وچ سچ اے۔ ضروری علم "الہی علم وچ رابطے" جیڑا تیزی نال حاصل کرنا ایں؟ لازماً سارے پرتکبر محنت طلب پیشگی اے۔ نہ ای ایہہ سچ معلوم ہوندا اے۔ بے شک افسلیم نے رب دے وجود دے بہتر ثبوت نوں پاؤن لئی بوہت محنت طلب غور و خوض کیتا۔ ہن، میں گمان کرنا واں، بوہت گھٹ درجے توں کہ انج میرے نال وی ہونیا۔ کہ انج دا ثبوت اک تیز کو وانگر اوہدے اُتے پھٹ پیا۔ پر دو جے معاملیاں وچ میں خود رائے دا علم بوہت ہولی ہولی تعمیر ہونیا۔ سو، میں تصدیق کردا آں کہ خود رائے پیشگی اچانک یاں ہولی ہو سکدی اے۔ اک واری فیر، "الہی نعمت" نال علم دی اک ہو مثال دے لئی ابراہام نوں لئو۔ جیدوں خدا نے ابراہام نوں آکھیا کہ اوہ اصحاق دی قربانی دے، تے ابراہام دے کول ایہناں اکھراں دے مطلب نوں سمجھن دے لئی مزید پریشان کن گھنٹیاں دی ضرورت نہیں سی۔ بے شک اوہ خدا دے مقصد دے نال پریشان ہونیا، پر اوہدا مطلب بوہت تیزی نال آیا۔ ایس معاملے وچ براتھ دا بیان لا کو ہوندا اے، پر دو جے معالاں وچ انبیاء نے پیغامات حاصل کیتے جہناں نوں اوہناں نے نہ سمجھا، اتے تیزی نال علم آن دی بجائے، "انہیا نے تحقیق تے دریافت شروع کردتی۔۔۔ کسے شے دی تحقیق ایس انداز نال کیتی، یسوع دے روح دی جیڑا اوہناں وچ سی۔ ایہہ دلچسپ اے کہ براتھ کلام دے بیانات نال منطقی کمی دا ذکر نہیں کردا، اوہ بوہت زیادہ منطق نوں پسند کرن والہ نہیں اے، اوہ قول محال نوں فوقیت دیندا اے، پر اوہدے مقابلے وچ، ویسٹ منسٹر کنفییشن آکھدا اے "خدا دی ساری مرضی، اوہاں ساریاں شیوں دے متعلق اوہدے اپنے جلال، انسان دی نجات، ایمان دی لئی ضروری اے، تے زندگی دے لئی وی خواہ اوہنوں تالید دے کلام نال ترتیب دتا گیا اییاں بہتریاں ضروری نتائج نوں کلام وچوں کڈ لیا گیا اے"۔۔۔ اک مبشر دے لئی الہیات بائبل دی عبارات دے "دہرائے جان دا میل" نہیں اے، بلکہ اہم کلام دے تعلیمات دا خلاصہ تے منطقی انتظام کرے ہوے۔

براتھ تے وڈھے مبلغین دے نال پیدا دی مشکل ایہہ اے کہ جیڑی نیو آرتھوڈوکس نہیں اے اوہ خدا توں انسان نوں جدا کرداتے خدا نوں "مکمل طرت تے کوئی دو جا" بناندے نہیں، ایہہ اوہناں دی منطقی توں قطع تعلق اے۔ بائبل قول نوں نظر انداز کردے ہوے کہ خدا انسان دی شبیہ تے اے، اوہ غلط نظریات نوں اختیار کر چکے نہیں۔۔۔ اوہنوں جواب دین دو: کیہ دماغی سبب تے خدا دے نہ ہون دے شروع کرن دا انداز درست اے، یاں ہم عصر ایاں بے خودی دے نال شروع کرنا تے سمجھ دے نال خدا توں بالاتر ہو کے نتیجہ اخذ کرنا درست اے؟ آزاد خیال ماہر الہیات اُلجھن دا شکار نہیں ہوندے جیدوں اوہناں تجر بہ بائبل دی تردید کرن دے ول اوہناں دی رہنمائی کردا اے۔۔۔ پر وڈھے دیندار بائبل نوں فیروں بلند مرتبہ دیندے نہیں، پر بوہت بلند کافی عزت نہیں۔ اوہناں نوں وی جواب دین دو

کیہ مسیحیت دا کوئی موضوع، جیدا کہ گناہ دی تعلیمات، کفارہ تے قیامت حاصل کیہتے جاسکدے نہیں اتے نہ ای کے ہو تجربے نال حاصل کیہتے جاسکدے
 نہیں؟ کیہ اوہناں نوں منطق نوں ورتن توں بغیر کلام دے نال حاصل کیہتا جاسکدا اے؟ مسیحی نوں طریقہ کار دی لوڑاے جیرا ایس تعلیمات تک لے جائدا
 اے۔ ایس سارے طریقہ کار دی غیر حاضری کے شے تے نہیں جائدی، ایہتوں تک کہ اک سادہ معقولہ طریقہ اے دو طریقے دا نتیجہ دو شاخہ اے؟ جنوں
 اکٹھا نہیں کیہتا جاسکدا، دو طریقہ دے نال اتہھے فیصلہ لین دا طریقہ نہیں ہوندا کہ کیس طریقے نوں ورتیا جاوے تے کدوں۔

ایہہ الہیات نوں سچر و فرینک بناؤندا اے۔

ایہہ نکوار سچر و فرینک اہم اور برز وچ بوہت واضح اے۔ جدوں ایہہ اوہنوں خوش کردا اے۔ اوہ بائبل وچوں اشارے لیندے نہیں۔ یاں اوہناں دی
 پیروی کرن گے۔، فیر "ایمان" (میتوں نہیں پتہ کہ اوہناں دی ایمان توں کیہ مراد اے) اوہناں دے منطق نوں روکدا اے۔ اوہ کجھ اقوال نوں رد کردے
 نہیں اگرچہ اوہ اوہناں نوں بہتر منطق تے ضروری ٹیچیاں نال جنہاں نوں اوہ قبول کردے نہیں اوہناں کولوں حاصل کردے نہیں۔ کیوں فیر ایہہ ماہر
 الہیات جاندے نہیں۔ جدوں منطق نوں روکنا ایس تے قول محال نوں قبول کرنا ایس؟ منطق دا کوئی اصول سا نوں منطق توں دستبردار ہون دا حکم نہیں دیندا
 اے۔ کیہ "ایمان انج دا حکم دیندا اے؟ کیوں؟ کدوں؟ کیڑے حال وچ؟ بے برزومیوں 9 دے الجھاؤ نوں رد کرنا چاؤندا اے تے کوئی یوحنا
 16:3 دے الجھاؤ نوں رد نہیں کر سکدا؟ 6 تہھے تضاد دے تعارف لئی با اصول واجہیت نہیں اے۔